

sant, imo etiam cum baptizantur, reclamant, respuunt, reluctantur; et accipiunt tamen, et inveniunt, et aperitur eis, et intrant in regnum Dei, ubi sit eis æternitatis salus et agnitio veritatis; longe pluribus infantibus in istam gratiam non adoptatis ab eo, qui vult omnes homines salvos fieri et in agnitionem veritatis venire. Quibus dicere non potest: « Volui, et noluistis¹: » quia si voluisset, quis eorum qui nondum habent voluntatis suæ arbitrium, voluntati ejus omnipotentissimæ restitisset? Cur ergo non sic accipimus quod dictum est: « Qui omnes vult homines salvos fieri, et in agnitionem veritatis venire; » quomodo et illud accipimus, quod idem dixit Apostolus: « Per unius justificationem in omnes homines ad justificationem vitæ²? » (hos enim omnes Deus vult salvos fieri³, et in agnitionem veritatis venire, in quos omnes per unius justificationem gratia pervenit ad justificationem vitæ:) ne dicatur nobis: « Si Deus vult omnes homines salvos fieri, et in agnitionem veritatis venire, sed ideo non veniunt, quia ipsi nolunt; cur tot millia parvulorum, qui non percepto baptismo moriuntur, non veniunt in regnum Dei, ubi certa est agnitio veritatis? Numquid aut homines non sunt, ut non pertineant ad id quod dictum est, omnes homines? Aut aliquis poterit dicere: Deus quidem vult, sed ipsi nolunt; qui nondum velle seu nolle ista noverunt, quando nec ii, qui parvuli baptizantur atque moriuntur, et per illam gratiam ad agnitionem veritatis quæ in regno Dei est certissima veniunt, ideo veniunt, quia ipsi renovari Christi baptismo voluerunt? Cum ergo nec illi propterea non baptizentur quia nolunt, nec isti propterea baptizentur quia volunt; cur Deus qui vult omnes homines salvos fieri, et in agni-

¹ Matth. xxiii, 37. — ² Rom. v, 15. — ³ Vide lib. 1. de Peccatorum meritis, cap. 28.

tionem veritatis venire, tam multos in regnum suum, ubi est certa veritatis agnitio, qui nullo ei resistunt voluntatis arbitrio, patitur non venire?

XLIII. Nisi forte dicturus es, ideo parvulos non in eorum numero deputandos, quos Deus omnes vult salvos fieri, quia ea salute, quæ hic intelligenda est, salvi sunt ipsi, nihil trahentes omnino peccati. Atque ita te intolerabilior sequetur absurditas. Isto enim modo benevolentio-rem facis Deum omnibus impiissimis et sceleratissimis hominibus, quam innocentissimis et purissimis ab omni labe peccati: quandoquidem illos, quia vult eos omnes salvos fieri, vult etiam intrare in regnum suum: hoc est enim illis consequens, si salvi fuerint: sed qui nolunt, ipsi sibi obsunt. Immensum vero numerum parvulorum, qui sine baptismo moriuntur, suo regno adjici non vult, quos neque ulla peccata, sicut putatis, impediunt; et, quod nullus ambigit, ejus resistere voluntati contraria voluntate non possunt. Sic fit, ut esse Christianos omnes velit, quorum multi nolunt; non omnes velit, quorum est nemo qui nolit: quod abhorret a vero. Novit Dominus qui sunt ejus¹: et in eorum salute atque in suum regnum introductione certa est voluntas ejus. Sic ergo debet intelligi quod dictum est: « Omnes homines vult salvos fieri, » et in agnitionem veritatis venire²: » quemadmodum intelligitur quod dictum est: « Per unius justificationem in omnes homines ad justificationem vitæ³. »

XLIV. Quod apostolicum testimonium si eo modo intelligendum putas, ut dicas omnes positos esse pro multis, qui justificantur in Christo: (multi quippe alii non vivificantur in Christo:) respondebitur tibi, sic etiam illic ubi dictum: « Omnes homines vult salvos fieri, et in agnitionem veritatis venire; » omnes positos esse pro

¹ 2 Tim. ii, 19. — ² 1 Tim. ii, 4. — ³ Rom. v, 18.

multis, quos ad istam gratiam vult venire. Quod multo convenientius propter hoc intelligitur dictum, quia nemo venit, nisi quem venire ipse voluerit. « Nemo potest venire ad me, inquit Filius, nisi Pater qui misit me, » traxerit eum. » Et, « Nemo potest venire ad me, nisi » fuerit ei datum a Patre meo¹. » Omnes ergo qui salvi fiunt, et in agnitionem veniunt veritatis, eo volente salvi fiunt, eo volente veniunt. Quia et qui nondum sicut parvuli utuntur voluntatis arbitrio, eo volente regenerantur. quo creante generantur: et qui jam utuntur voluntatis arbitrio, nisi eo volente ac subveniente a quo præparatur voluntas, velle non possunt².

XLV. Ubi si dixeris mihi: Cur ergo non convertit omnium nolentium voluntates? Respondebo: Cur non omnes morituros adoptat lavacro regenerationis infantes, quorum adhuc nullas, et ideo nec contrarias invenit voluntates? Si hoc profundius esse perspicis, quam ut abs te valeat inveniri: utrumque utrique nostrum profundum sit, cur et in majoribus et in minoribus Deus velit alteri et nolit alteri subvenire: dum tamen certum et immobile teneamus, non esse iniquitatem apud Deum, qua quemquam sine malis meritis damnet³; et esse bonitatem apud Deum, qua multos sine bonis meritis liberet: demonstrans in eis quos damnat quid omnibus debeatur; ut hinc discant quos liberat, quæ sibi poena debita relaxetur, et quæ indebita gratia condonetur.

XLVI. Hæc ut Christianis cordibus convenit cogitare nescitis, et vos potius secundum vestram sententiam « Fato ista dicitis fieri. » Vestra quippe, non nostra sententia est, « Fato fieri quod merito non fit⁴. » Et ne secundum istam definitionem fato fiant hominibus, si me-

¹ Joan. vi, 44 et 66. — ² Prov. viii, juxta lxx. — ³ Rom. ix, 14. — ⁴ Vide lib. 2. contra duas epist. Pelag. cap. 5 et 6.

ritis non fiant, quæcumque fiunt; ideo merita vel bona vel mala, quantum potestis, asseritis, ne fatum sit consequens, si merita negaveritis. Ac per hoc dicitur vobis: Si ea quæ nullis meritis præstantur hominibus, fato fieri jam necesse est, et ideo merita astruenda sunt, ne fatum sit consequens, si merita non sunt: fato baptizantur, fato intrant in regnum Dei parvuli, quorum bona merita nulla sunt; et rursus, fato non baptizantur, fato non intrant in regnum Dei parvuli, quorum mala merita nulla sunt. Ecce pusilli qui fari nequeunt, vos potius assertores fati esse convincunt. Nos autem cum vitiatæ originis mala merita esse dicamus, gratia dicimus intrare parvulum in regnum Dei, quoniam bonus est Deus; et alium merito non intrare, quoniam justus est Deus; et in neutro esse fatum, quoniam quod vult facit Deus¹. Sed cum sciamus ab eo, cui misericordiam et judicium fideli voce cautamus, istum secundum judicium damnari, illum secundum misericordiam liberari; cur istum potius quam illum damnet aut liberet, nos qui sumus qui respondeamus Deo? « Numquid dicit figmentum ei qui se finxit: Quare » sic me fecisti²? » Annon habet potestatem figulus luti ex eadem massa originis vitiatæ atque damnatæ facere aliud vas in honorem secundum misericordiam, et aliud in contumeliam secundum judicium? Ideo non utrumque in honorem, ne hoc meruisse se existimet tanquam inculcata natura: ideo non utrumque in contumeliam, ut judicio superexultet misericordia. Ac per hoc nec damnatus ex debito de supplicio juste queritur³, nec liberatus gratis de merito superbe gloriatur; sed potius humiliter gratias agit, quando in illo a quo debitum exigitur, quid in eadem causa sibi donetur agnoscit.

XLVII. Asseris me in alio libro meo dixisse, « Negari

¹ Psal. c, 1. — ² Rom. ix, 20. — ³ Jacob. ii, 13.

liberum arbitrium, si gratia commendetur; et iterum negari gratiam, si liberum commendetur arbitrium. » Calumniaris : non hoc a me dictum est, sed propter ipsius quæstionis difficultatem videri hoc posse dictum est et putari. Non est multum ut ipsa verba mea ponam, unde videant qui hæc legunt, quemadmodum scriptis meis insidieris, et qua conscientia vel tardis, vel ignaris cordibus abutaris, ut ideo te existiment respondere, quia non vis tacere. In novissimis enim partibus primi libri mei ad sanctum Pinianum, cujus est titulus : de Gratia contra Pelagium : « Ista, inquam, quæstio ubi de arbitrio voluntatis et Dei gratia disputatur, ita est ad discernendum difficilis, ut quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur; quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri, et cætera¹. » Tu autem vir honestus et verax, abstulisti verba quæ dixi, et dixisti quod ipse finxisti. Ego enim dixi, « Istam quæstionem ad discernendum esse difficilem : » non autem dixi, non posse discerni. Multo minus ergo dicerem, quod me dixisse mentiris, « Negari liberum arbitrium, si gratia commendetur, et negari gratiam, si liberum commendetur arbitrium. » Redde verba mea, et vanescet calumnia tua. Repone suis locis, ubi dixi, « Videatur; » ubi dixi, « Putetur : » ut appareat de re tanta quibus abs te fraudibus disputetur. Non dixi, « Negari gratiam; » sed, « Ut negari gratia videatur. » Non dixi, « Negari arbitrium liberum, vel auferri; » sed dixi, « Ut putetur auferri. » Et promittis : « Cum libri ipsi ventilari cœperint, quod abs te illa sententiarum mearum et nudabitur et confodietur impietas. » Quis non expectet sapientiam disserentis, qui fidem cognoverit mentientis?

XLVIII. Quid est autem quod loqueris, « Nihil per-

¹ Lib. de gratia Christi, cap. 47.

tinere ad laudem gratiæ, si id donet suis, quod peccata impiis largiuntur? » Propter pudicitiam scilicet conjugalem, quam tibi habere videntur et impii. Homo contentiose, virtus donatur vera per gratiam, non quæ vocatur, et non est. Ut quid autem « Pudicitiam et virginitatem » quasi ejusdem generis jungis? Pudicitia res est animi, virginitas corporis. Denique et illa integra in animo permanente, potest ista de corpore violenter auferri; et cum ista integra manet corpori, potest illa in animo lasciva voluntate corrumpi. Propter quod ego non dixi, Verum conjugium, sive viduitas, sive virginitas; sed, « Vera pudicitia, sive conjugalis, sive vidualis, sive virginalis, dicenda non est, nisi quæ veræ fidei mancipatur¹. » Conjuges enim et viduæ et virgines possunt esse, et pudicæ non esse, si contaminata voluntate mœchantur, si spiritu impuro stupra perpetranda decernunt : in quibus tamen veram pudicitiam dicis esse, etiamsi animo fornicentur; quod facere omnes impios eloquia divina testantur.

XLIX. Quis autem nostrum dicit : « Conjugalium membrorum malum esse consortum, » in quo nuptiæ bene utuntur ad propagandos filios concupiscentiæ malo? Quæ concupiscentia malum non esset, si sola generandi causa ad licitum concubitum moveretur. Nunc vero cum ei resistit conjugalis pudicitia, limes est mali; et ideo bonum est. Unde non « Crimen ejus (sicut calumniando loqueris) impunitum fit per religionem : » quia nullus est criminis, quando per fidei bonum bene utitur libidinis malo. Neque hic dici potest, ut putas : « Faciamus » mala ut veniant bona¹, » quia ex nulla sui parte malum sunt nuptiæ. Non enim earum malum est, quod in hominibus quos parentes gignunt, non fecerunt, sed in-

¹ Lib. 1, de Nupt. et Concup. cap. — ² Rom. 11, 8.

venerunt. In primis autem conjugibus, qui ex nullis parentibus nati sunt, per peccatum accidit carnalis concupiscentiæ discordiosum malum, quo nuptiæ bene uterentur; non per ipsas nuptias, ut inde merito damnarentur. Quid ergo quæris, « Utrum in conjugibus Christianis conventuum voluptatem, pudicitiam, an impudicitiam nominem? » Ecce respondeo, non ipsa nominatur pudicitia, sed ejus mali usus bonus; quo usu bono fit, ut illud malum nec impudicitia dici possit. Impudicitia est enim ejusdem mali usus flagitiosus; sicut pudicitia virginalis, nullus. Salva igitur pudicitia conjugali, malum de malo nascendo trahitur, quod renascendo purgetur.

L. « Sed si propter hoc, inquis, libidinis malum, etiam de conjugibus Christianis proles criminosa profertur, sequitur ut pudicitia virginalis sit felicitatis illatrix: et quia in impiis invenitur, inquis, antecellunt infideles pudicitiae virtute sublimes, Christianis libidinis tabe pollutis. » Non est ita ut dicis; multum falleris. Nec libidinis enim tabe polluuntur, qui libidine bene utuntur; quamvis generent libidinis tabe pollutos, et ideo regenerandos: nec in impiis invenitur pudicitia virginalis, quamvis inveniatur virginitas carnis; quia vera pudicitia non potest habitare in animo fornicante. Ac per hoc non anteponitur virginale bonum impiorum bono conjugali fidelium: sed conjuges bene utentes malo anteponuntur virginibus male utentibus bono. Et ideo cum fideles conjugati bene utuntur malo libidinis, non « Apud eos (ut calumniaris) propter fidem exercetur impunitas criminis, » sed in eis propter fidem vera non falsa virtus est castitatis.

LI. Quid autem ad nos pertinet, quia Manichæos dicere affirmas: « Si quis homicidium conscientia for-

midante commiserit, reus est, quia timuit: si autem aliquod facinus exultante perpetrarit audacia, velut credens se ex fide facere quod male facit, evasit culpam? » Quod quidem nunquam audivi dicere Manichæos. Sed quid ad nos, sive dicant, sive etiam ipsis calumnieris: cum hoc catholica fides non dicat, quam tenemus, et cujus te pondere urgemus? Nos enim ea quæ videntur opera bona, dicimus non esse vere bona sine fide: quoniam opera vere bona necesse est Deo placere, cui sine fide quia impossibile est placere¹, profecto quod vere opus est bonum, sine fide non potest esse. Verumtamen illa opera quæ apertissime mala sunt, non facit fides quæ per dilectionem operatur²: quia dilectio proximi malum non operatur³.

LII. « Bona igitur concupiscentia naturalis, » inquis, erubescis enim dicere carnalis, « Quæ cum intra modum suum tenetur, inquis, nulla mali aspersione turpatur. » Quomodo tenetur intra modum suum quæso te; quomodo tenetur, nisi cum ei resistitur? Cur autem resistitur, nisi me impleat desideria mala? Quomodo est igitur bona?

LIII. Venis etiam ad verba illa libri mei, ubi dixi: « Nonne illi conjuges primi, quorum nuptias benedixit Deus, dicens: Crescite et multiplicamini⁴; nudi erant, et non confundebantur? Cur ergo ex illis membris confusio post peccatum, nisi quia extitit illic indecens motus, quem, nisi homines peccassent, procul dubio nuptiæ non haberent? » Hæc verba mea cum videres secundum Scripturas ita posita, ut quicumque eundem locum libri Geneseos legit aut legerit, approbet sine dubitatione quod dixi; prolixa contradicens disputatione multum sudasti, sed non sincerasti. Perstitisti quippe in senten-

¹ Hebr. xi, 6. — ² Galat. v, 6. — ³ Rom. xiii, 10. — ⁴ Lib. i. de Nupt. et Concup. cap. 5. — ⁵ Gen. i, 28. — ⁶ Id. ii, 25.

tia tua prava; quamvis meam rectam ipso experimento probares non abs te potuisse convelli. In qua tua contradictione prætereo gestus et jactationes tuas, tanquam hominis anhelantis, et pervenire quo nititur non valentis, et in nebulis tamen quas perturbatus offundit, se pervenisse fingentis. Sed necessarios articulos sermonis tui, quantum me adjuvat Dominus, comprehendo atque confringo; ut totum corpus victum jacere conspiciat, qui et illa tua et hæc nostra perlegerit: præsertim quia illa quæ abs te multis modis repetuntur, etiam a nobis sæpe destructa sunt.

LIV. Dicis hic inter cætera: « In hoc quod post peccatum primi homines erubescerent membra illa, in quibus est libido, texerunt, invenisse me unde persuaderem, Deum aëria constituisse conjugia. » Si ergo aëria essent conjugia sine libidine, aëria erunt te auctore corpora, quando libido non erit. An istam libidinem sic amatis, ut quomodo eam prius ante peccatum in paradiso positis, ita etiam resuscitatis corporibus ingeratis? Ego autem non dico, ut me dicere affirmas, « Naturale non esse sine quo natura non est: » sed dico, naturale appellari vitium, sine quo nunc natura humana non nascitur, quæ tamen non sic instituta est ab initio. Ideoque et hoc malum non ab illa prima institutione naturæ, sed a primi hominis mala voluntate originem ducit: nec permanebit; sed aut damnabitur, aut sanabitur.

LV. « Sententiam meam camicem dicis « Qui ut molestiam vivus, sic foetorem præstat attritus: » quasi « Verecunderis, ut loqueris, vincendo me atterere; » vel « Tanquam victus ad loca, ut dicis, coenosa confugerim, exhorreas consequi atque perimere: quia videlicet partes disputationis tuæ, quibus atterendus vel perimendus sum, quoniam de pudendis loqui cogaris,

velut quidam ædituus pudor tuus a verborum, sicut perhibes, libertate submovit. » Quare non potius de bonis quæ laudas, libere loqueris? Quare non est de opere Dei verborum libertas, si ejus intemerata permanet dignitas, nec aliquid ibi egit peccatum, unde potius incuteret pudorem, et verborum comprimeret libertatem?

LVI. « Si non sunt, inquis, nuptiæ sine libidine, et generaliter a vobis libido damnatur, damnatis et nuptias. » Posses dicere, quia damnabitur mors, omnes damnandos esse mortales. Si autem libido de connubio esset, profecto ante connubium vel præter connubium nulla esset, « Non potest, inquis, dici morbus sine quo non est connubium: quia potest esse connubium præter peccatum; morbus autem, inquis, ab Apostolo peccatum dicitur. » Sed respondetur tibi: Non omnis morbus peccatum dicitur. Iste autem morbus poena peccati est, sine qua non potest esse humana natura, nondum ex omni parte sanata. Si autem propterea libido malum non est, quia sine illa non fit nuptiarum bonum: e contrario nec corpus bonum est, quia sine illo non fit adulterii malum. Hoc autem falsum est: sic ergo et illud. Quis autem nescit conjugatis Apostolum præcepisse, ut sciret unusquisque eorum suum vas possidere, hoc est, uxorem suam¹, non in morbo desiderii, sicut gentes quæ ignorant Deum. Qui ergo de hac re Apostolum legit, te negligit. Et non erubescis istum morbum, vel quod tu esse, quamvis pudibundus, fateris, istam libidinem introducere in paradysum, et tribuere conjugibus ante peccatum? Ideone tu non in coeno absconditus latitas; quia libidine carnis et sanguinis quasi paradisi flore roseo te coronas, et tanquam libenter tali colore perfusus, et erubescis et laudas?

¹ 1 Thess. iv, 4.

LVII. Quid quod te tantum delectat loqui, ut quod confitemur et docemus, tanquam negemus, superflua prolixitate sermonis probare coneris? Quis enim negat futurum fuisse concubitum, etiamsi peccatum non præcessisset? Sed futurus fuerat, sicut aliis membris, ita etiam genitalibus voluntate motis, non libidine concitatis; aut certe etiam ipsa libidine, (ut non vos de illa nimium contristemus,) non qualis nunc est, sed ad nuntum voluntarium serviente. Verum vos pro suscepta vestra tam fideliter laboratis, ut vim patiamini, nisi eam qualis nunc est, etiam in paradiso collocetis; non ibi de peccato dicentes talem factam, sed talem nullo peccante fuisse mansuram, cum qua in illa pace dimicaretur, aut ne dimicaretur, quotiescumque surgeret expleretur. O sanctas paradisi delicias! O frontem qualiumcumque episcoporum! O fidem qualiumcumque castorum!

LVIII. Sed volens ostendere, non omnia quæ teguntur, ex peccato erubescenda putari oportere, multum inaniter multa commemoras, quæ in nostro corpore naturaliter tecta sunt; quasi post peccatum tecta sint, sicut illi homines, unde inter nos quæstio est, quæ ante peccatum nec pudenda, nec tecta fuerant, post peccatum pudenda texerunt. « Balbus, inquis, apud Tullium cum Cotta vere diligenterque disseruit. Unde ob hoc pauca ponis, ut dicis, ut oneres pudorem meum, non ea me intellexisse sub magisterio sacræ legis, ad quorum notionem gentiles solo rationis ductu pervenire potuerunt¹: » et ponis Balbi verba ex Ciceronis libro, per quæ nos doceas, quid senserint Stoïci de animalium mutorum masculinis ac foemininis diversitatibus, de partibus corporis genitalibus, et miris commiscendorum corporum libidinibus. Quæ tamen verba, vel Tulliana, vel cujus-

¹ Lib. 2. de Natura deorum.

libet alterius, antequam interponeres, cautissime prælocutus es, « Quod ideo sub bestiarum occasione sexuum tangat effectum, quia propter honestatem hoc in hominis descriptione præteriit. » Quid est, « Propter honestatem? » An in sexu hominis honestas confunditur, ubi Deus tanquam in excellentiore natura dignius operatur? Sed docuerunt te Stoïci disputare de occultis, nec docuerunt erubescere de pudendis. Adjungis deinde, « Quomodo ipsum hominem oratione depingat, ut dicis, et quomodo disserat alvi naturam stomacho esse subjectam, quod cibi et potionis sit receptaculum: pulmones autem et cor extrinsecus spiritum adducant: multa in alvo mirabiliter effecta, quæ constarent ex nervis; et quod sit multiplex et tortuosa, arceatque et contineat, sive illud aridum sit, sive humidum quod receperit: » et cætera hujusmodi usque ad illud, « Quemadmodum reliquiæ cibi depellantur, tum astringentibus se intestinis, tum relaxantibus. » Cum ergo posset etiam in bestiis ista describere, cur inde ad hominem transitum fecit, nisi quia ista pudenda non sunt; sicut nec in bestiis illa de sexuum genitalibus atque naturis, quæ tamen in homine pudenda sunt? ea causa utique, qua primitus post peccatum foliis ficulneis adoperta sunt. Nam cum in descriptione humani corporis usque ad illa extrema venisset, qua cibi reliquiæ depelluntur: « Quemadmodum, inquit, fiat, haud sane difficile dictu est: sed tamen prætereundum, ne quid habeat injucunditatis oratio. » Non dixit confusionis, vel ne quid pudendum habeat oratio, sed « Ne quid injucunditatis. » Alia sunt enim quæ horrorem ingerunt sensibus, quod deformia sint; alia quæ pudorem mentibus, etiamsi formosa sint: quia illa offendunt delectationem, commovent autem ista libidinem, vel libidine commoventur.